

курячий брід, зерновий вивід, штапівка, набирування.

Аналіз типів рукавів продиктував необхідність розподілу їх на такі основні комплекси вишивки: плечовий, рукавний, рукавно-плечовий, верхньорукавний.

Плечово-рукавний комплекс жіночої сорочки Полтавщини свідчить про багатство та самобутність орнаменту української вишивки, котра втілює майстерність і талант українського народу.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Білан М.С. *Український стрій: навчальний посібник* / М.С. Білан, Г.Г. Стельмащук. – Львів : Ін-т народознав. НАН України, Львівська академія мистецтв, Фенікс, 2000. – 325 с.
2. Білецька В. *Українські сорочки, їх типи, еволюція, й орнаментация* / В. Білецька // *Матеріали до українсько-руської етнології й антропології*. – *Наук. т-во ім. Т. Шевченка*. – Львів, 1929. – Т. XXI–XXII. – Ч. I. – С. 43–109.
3. *Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології* / Вовк Хв. – К. : Мистецтво, 1995. – 336 с.
4. Гайова Є. *Полтавська сорочка* / Є. Гайова // *Народне мистецтво*. – 2003. – № 1–2.
5. Захарчук-Чугай Р.В. *Українська народна вишивка. Західні області УРСР* / Р.В. Захарчук-Чугай. – К. : Наук. думка, 1988. – 190 с.
6. Кара-Васильєва Т.В. *Полтавська народна вишивка* / Т.В. Кара-Васильєва. – К. : Наук. думка, 1983. – 136 с.
7. Матейко К.І. *Український народний одяг* / К.І. Матейко. – К. : Наук. думка, 1977. – 224 с.
8. Павлуцький Г. *Історія українського орнаменту : з передмовою М. Макаренка* / Г. Павлуцький. – К., 1927. – 38 с.
9. Селівачов М.Р. *Лексикон української орнаментики* / М.Р. Селівачов. – К. : Арт, 2005. – 399 с.
10. Титаренко В. П. *Полтавська традиційна вишивка: минуле і сучасне (виховний аспект): навч. метод. посіб.* / В. П. Титаренко. – Полтава: Верстка, 2000. – С.4-10

*Гамалієнко Катерина
(Полтава, Україна)*

ВИШИВАНИЙ РУШНИК – НАЦІОНАЛЬНА ВИХОВНА ТРАДИЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Рушник! Він пройшов крізь віки, він і нині усимволізовує чистоту почуттів, глибину безмежної любові до своїх дітей, до всіх, хто не черствіє душою, він щедро простелений близьким і далеким друзям, гостям. Хай символ цей завжди сусідить у нашій добрій хаті як ознака великої любові і незрадливості.

(В. Скуратівський).

«Рушники, рушники, то моєї матусі роки» – співається у відомій пісні Миколи Свидюка. І це безперечно так, бо декоративно оформлені рушники – це віхи в житті кожної людини, кожного українця, тому вони мають велике національне, образно-символічне значення, а відтак – виховне.

У вишивці, як і в рідній мові, народній пісні, криються таємниці українського народознавства, споконвічне прагнення народу до прекрасного. Рушник розглядається як один із елементів українського народознавства або українознавства. Вишитий рушник входить до системи національних цінностей українського народу, його національно-культурних традицій.

Народна українська вишивка, як і інші види справжнього декоративно-ужиткового мистецтва, забезпечує підростаючому поколінню через національне почуття переосмислення світової культури, виведення з орбіти меншовартості й провінційності на шлях усвідомлення справжніх національних цінностей. Отже, українська національна вишивка – це один із видів декоративно-ужиткового мистецтва, в якому узори і зображення, гармонія кольорових сполучень відтворюють національний менталітет українського народу [3].

Завдяки доцільному використанню виховних можливостей українського народознавства, в даному випадку його складової, атрибута – вишиваного українського рушника, як засобу вправлення в національній відданості, людинолюбстві, працелюбстві й прилучення до справжньої творчості, краси і мудрості свого народу, молода людина пізнає світ чистої фантазії, натхненних образів, мистецтво високої естетичної наснаги, простору і водночас мудрого декоративного відчуття і мислення. Все це стимулює найважливіше – національну віру і національний оптимізм українського народу, гордість до його приналежності [2, с. 4–5].

Серед усіх видів народного декоративно-ужиткового мистецтва рушник має найбільше виховне значення і найбагатший образно-символічний зміст. Усі важливі події в житті нашого народу традиційно пов'язані з різними видами декоративних рушників.

Вони супроводжують людину в часи радості й смутку.

Рушник – це ознака охайності й працьовитості господині, це оберіг родини. Рушником накривали хліб на столі і діжку після випікання хліба, ставлячи її під образами, на покутті. Такий рушник навіть мав спеціальну назву «нідіжниця» чи «хустка».

Рушник до цього часу залишається таким символом доброзичливості й гостинності, на ньому підносять дорогим, шановним гостям хліб-сіть.

У весільному обряді рушник залишається головним атрибутом і донині. Сьогодні спостерігаємо, як ця традиція відроджується не лише в селах, а й у містах.

Рушниками пов'язували старостів, якщо на заручинах доходили згоди. Батьки нареченої благословляли молодих іконами на спеціальних рушниках, а також зустрічали їх з церкви хлібом-сіллю на рушнику.

Під час вінчання рушником зв'язували руки молодим, бажали їм одностайності, взаєморозуміння, щасливого і довгого подружнього шляху.

На рушник ставали молоді під час вінчання.

Весільні обряди були дещо різними у найближчих селах проте

рушник завжди залишався в центрі ритуалу.

Рушник займає особливе місце в житті людини. Адже, на рушник приймають новонародженого, й з рушниками людина закінчує своє життя, з ними її проводжали в останню путь, на довгих рушниках опускали домовину в могилу.

Існує багато й інших звичаїв й обрядів пов'язаних з рушниками.

Обряди, пов'язані з рушниковим мистецтвом не відмирають, а активізуються, творчо переосмислюються і осучаснюються [4].

Вишивці завжди надавали в народі особливого значення. Для цього виду декоративного мистецтва не потрібно складних пристосувань та умов. Це лише голка, нитка, полотно та вміння, перейняті від старших: дочці – від матері, внучці від бабці. Вишивають юні, середнього, старшого і навіть похилого віку довгими зимовими вечорами. Жінки – за тихою, щирою розумовою, дівчата під час вечорниць, під пісню і веселий жарт.

Характерно, що в кожній області були свої улюблені кольори. На Київщині вишивали червоним і чорним, на Полтавщині – білим, блакитним, кольором беж або використовували тонове кольоросполучення; світло-блакитний – блакитний – темно-блакитний – синій. На заході України візерунки вбирали всі барви веселки – в них сполучалися кольори бордо, червоний, чорний, жовтий, зелений та ін.

Народна українська вишивка відіграє велику роль в житті людини. З вишивкою пов'язане все життя людини, в ній вона пізнає світ чистої фантазії, мистецтво високої естетичної наснаги, простору; водночас мудрого декоративного відчуття і мислення [1, с. 45–46].

Рушник і інша народна вишивка супроводжують людину в часи радості і смутку. Ціле життя людини пов'язане із рушником, адже на рушник приймають новонародженого, й з рушником людина закінчує своє життя, з ними її проводжають в останню путь.

Вишивка – мистецтво всенародне і інтернаціональне за своєю суттю. У ній через віки пронесене і збережена колективна народна мудрість, художня пам'ять, естетичні ідеали краси. Любов до шиття і вишивання, привита дітям з раннього віку часто зберігається на все життя. Політехнічні знання, отримані під час вишивання, розширюють світогляд, збагачують уявлення про культурні традиції свого краю, відомості з народознавства та українознавства.

Як елемент сімейного виховання, вишивка є важливою художньою цінністю, що виконує численні функції – естетичну, пізнавальну, комунікативну.

Вишивання формує художні здібності, мислення і естетичне сприймання творів декоративно-прикладного мистецтва, розвиває і удосконалює трудову культуру, вміння планувати і організовувати свою роботу. До того ж, при сьогоденному втрачанні народної культури, саме вишивка є єдиним шляхом збереження та передачі наших традицій [1, с. 46–47].

Отже, декоративно-ужиткове мистецтво народної вишивки кожного з регіонів України – це складова єдиної культури нашої Батьківщини, перед якою стоїть висока мета – сформуванати громадянина, як частку великого національного «Я».

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *Українське народознавство: Навч. посіб. / За ред. С.П. Павлюка, Г.Й.Горинь, Р. Ф. Курчіва. – Львів: Фенікс, 1994. – 213 с.*
2. *Сорокіна Л.М. Вишиванка / Л.М. Сорокіна. – Київ: Веселка, 1989. – 16с.*
3. <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=607205>
4. <http://ua.textreferat.com/referat-12587-1.html>

*Свиридюк Наталія
(Полтава, Україна)*

НАРОДНА ЛЯЛЬКА З ЕЛЕМЕНТАМИ ТРАДИЦІЙНОЇ ПОЛТАВСЬКОЇ ВИШИВКИ

Вузлова лялька та вишивка, як види народного мистецтва мають спільне історичне підґрунтя та найбільш повно зберегли давню символіку. Як зазначає дослідник українського народного мистецтва М. Селівачов: «Більшість мотивів, що належать до загальнонаціонального ядра сучасної народної орнаментики українців, з'явилися в первісному мистецтві»[3, с.73], далі д продовжує: «Хрести» – народні назви найпоширеніших мотивів української народної орнаментики сформувалися в період енеоліту. Невичерпність народної фантазії засвідчують сотні варіантів улюблених хрестових візерунків та їх образні назви: квітчасті, крижані, ламані, хрестобоки тощо»[3, с. 73] Досліджуючи народну ляльку ми бачимо, що визначальною іконографічною ознакою її є хрест на обличчі який дослідники традиційної української ляльки О.С. Найден, Л.М. Герус трактують, як солярний знак. В українській народній ляльці простежуються типи, форми, іконографічні особливості дрібної пластики епохи енеоліту. Л.М. Герус так характеризує витоки народної ляльки: «Очевидно у зв'язку з ідеєю плодючості стержневою для скотарсько-землеробських культур, домінуючим у трипільській пластиці є зображення жінки. Як самі трипільські фігурки, їхня орнаментика, очевидно, також пов'язувалась з культом плодючості. Коло, кілька концентричних кіл, хрест, коло з хрестом усередині ототожнювалися зі сонцем»[1, с. 22]

О.С. Найден досліджуючи трансформацію народної ляльки зазначає: «Властивості та риси жіночого зображення як божества родючості, оберегу, талісмана, фетиша, а також заступниці багатьох хатніх жіночих робіт – прядіння, ткацтва, вишивання тощо – збереглися і закріпилися в більш пізньому слов'янському язичницькому та християнському середовищі»[2, с. 21]. Таким чином пройшовши багато тисячолітній шлях народна лялька втілила образ української жінки берегині домашнього вогнища, майстрині – художниці, трудівниці.

Вишиті речі сорочки, рушники та народні ляльки оздоблені